درس اول — هدایت الهی

مفاهیم کلیدی

۶۴ حیات جسم و روح بشر
۶۵ نیازهای برتر
۶۶ ویژگی‌های پاسخ و پاسخ دهنده به سؤال‌های اساسی
۶۷ شیوهٔ هدایت خداوند

آزمون تشخیصی مفاهیم کلیدی

بدیهی‌ترین بدیهی‌ترین

۶۴ کدام یک از عبارت‌های زیر نادرست است؟

الف) مایهٔ حیات طبیعی و معنوی بشر در جهان خلقت آب است.
ب) طبق آیات قرآن کریم ﴿کُلَّ شَیءٍ حَیٍّ﴾ از ﴿وَجَعَلنا مِنَ الماءِ﴾ نشأت گرفته است.
ج) حیات روح بشر وابسته به نیازهای طبیعی است که پاسخ آن‌ها در جهان خلقت آماده است.
د) آیهٔ شریفه ﴿... استَجیبوا لِلّهِ و لِلرَّسولِ ...﴾ ناظر بر پاسخ به نیاز بنیادین و اساسی انسان است.

۱) (الف)، (ب) ۲) (ج)، (د) ۳) (الف)، (ج) ۴) (ب)، (د)

۶۵ کدام یک از عبارت‌های زیر نادرست است؟

الف) زمانی که انسان، اندکی از سطح زندگی روزمرّه فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری روبه‌رو می‌بیند.
ب) نیازهای طبیعی انسان به تدریج به دل‌مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که تا پاسخ آن‌ها را نیابد آرام نمی‌گیرد.
ج) اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد، یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را ازدست داده است، در حالی که فرصت و توانایی جبران هم ندارد.
د) دغدغه درک آینده خویش از آن رو دغدغه‌ای جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.

۱) (الف)، (ج) ۲) (ب)، (د) ۳) (الف)، (د) ۴) (ب)، (ج)

۶۶ با توجه به ویژگی‌های دوگانهٔ نیازهای برتر، چه کسی می‌تواند پاسخ صحیحی به این سؤال‌ها بدهد؟

۶۷ هدایت ویژه انسان را توضیح دهید.

پاسخ

[۶۴] گزینهٔ «۳» [۶۵] گزینهٔ «۲» [۶۶] صفحهٔ ۹ کتاب درسی [۶۷] صفحهٔ ۱۰ کتاب درسی

مفاهیم آموزشی [حداکثر زمان مطالعه: ۱۰۰ دقیقه] زمان شما

۶۴ حیات جسم و روح بشر

انسان‌ها دارای دو دسته نیاز هستند. یکی نیاز طبیعی مانند آب، غذا و ... که مادی است و دیگر نیاز معنوی و برتر و فراطبیعی که روحانی است.
آب نعمت بی‌نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوات، مظهر پاکی و زلالی و عامل ادامه حیات است. در نبود آب، از آواز دلنشین پرندگان، طراوات و سرسبزی درختان و تبسّم گل‌های زیبا و رنگارنگ طبیعت اثری نخواهد بود.
آب، مایع حیات و اساس زندگی در جهان است.

آیه

﴿وَجَعَلْنا مِنَ الْماءِ کُلَّ شَیءٍ حَیٍّ﴾ [سورهٔ انبیاء، آیهٔ ۳۰]
ترجمه و هر چیز زنده‌ای را از آب پدید آوردیم.
پیام آب، مایهٔ حیات و بیانگر پاسخ به نیاز طبیعی انسان است.

انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب، حیات‌بخش جهان مادی و از جمله ما انسان‌هاست.

آیه

﴿لِنُحیِیَ بِهِ بَلدَةً مَیتاً﴾ [سورهٔ فرقان، آیهٔ ۴۹]
ترجمه تا با آن زمین مرده را زنده کنیم.
پیام هدف از نزول باران، حیات بخشیدن و زنده ساختن سرزمین مرده است.

هرجا اسمی از آب یا زنده شدن زمین و باران و ... بیاید منظور نیازهای طبیعی انسان است.

آیه

﴿یا أَیُّها الَّذین آمَنُوا اسْتَجیبوا لله و لِلرَّسول إذا دَعاکُم لِما یُحییکُم﴾ [سورهٔ انفال، آیهٔ ۲۴]

ترجمه ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید؛ آنگاه که شما را به چیزی فرا می‌خواند که زندگی حقیقی می‌بخشد.

پیام ۱ - شرط ایمان واقعی، اجابت کردن دعوت خدا و رسول است.

۲ - حرکت در مسیر خدا و پیامبر، حیات واقعی است و کناره‌گیری از آن مرگ انسانیت است.

+ ۶۵ نیازهای برتر

همه ما نیازهای کوچک و بزرگی داریم و خوشبختی و سعادت خویش را در برآورده شدن آن‌ها جست‌وجو می‌کنیم و رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین این نیازها می‌دانیم و همواره دنبال برنامه‌ای هستیم که بتواند ما را به بهترین شکل، در برآورده ساختن این نیازها یاری کند.

احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند: ۱ - پاسخگوی نیازهای او باشد. ۲ - سعادت او را تضمین کند.

نتیجه‌گیری این احتیاج دائمی انسان سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائهٔ برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد باشیم.

انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.

مثال نیاز به آب، هوا، غذا و مسکن

خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را به انسان داده است.

مثال در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود پوشاک و مسکن تهیه می‌کند.

نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، اندکی از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تر روبه‌رو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است و پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.

این نیازها به تدریج به دل‌مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد آرام نمی‌گیرد.

برخی از این نیازها عبارت‌اند از:

● ۱ - شناخت هدف زندگی

انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» و با کدام هدف می‌تواند با اطمینان خاطر زندگی‌اش را صرف آن نماید؟

او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد، یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

چنین کسی در حقیقت، «سرمایه وجودی خود» را از بین برده است.

آیه

﴿إنَّ الخاسِرینَ الَّذینَ خَسِروا أنفُسَهُم﴾ [سورهٔ شوری، آیهٔ ۴۵]

ترجمه در حقیقت، زیانکاران کسانی‌اند که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.

پیام خسارت واقعی در دنیا و آخرت از آن کسانی است که خودشان به خودشان زیان رسانده‌اند.

حدیث

امام سجاد (ع) می‌فرماید: «خدایا، ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای»

پیام اهمیت شناخت هدف زندگی به عنوان یک نیاز اساسی و بنیادین برای انسان

● ۲ - درک آیندهٔ خویش

انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌روست که:

«آیندهٔ او چگونه است؟»؛ «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود، یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»

«اگر حیات، به شکل دیگری ادامه یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوهٔ زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»

«زاد و توشهٔ سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

شعر

روزها فکر من این است و همه شب سخنم — که چرا غافل از احوال دل خویشتنم
از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود — به کجا می‌روم آخر ننمایی وطنم [مولوی]

پیام نیاز انسان به شناخت هدف زندگی (آمدنم بهر چه بود) و درک آینده خویش (به کجا می‌روم آخر) به عنوان نیازهای فراطبیعی انسان

نکته پاسخ به این سؤال‌ها فقط از عهدهٔ کسی برمی‌آید که کاملا از جهان دیگر و زندگی پس از مرگ آگاه باشد و زاد و توشه آن را بشناسد.

۳ - کشف راه درست زندگی

راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغهٔ دیگر انسان‌های فکور و خردمند است.
این دغدغه از آن رو دغدغه‌ای جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند. بنابراین، در این فرصت تکرارنشدنی، باید از بین همهٔ راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند از همهٔ سرمایه‌هایی که خداوند به او داده است، به خوبی بهره‌مند شود و به آن هدف برتری که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.
نکته نیاز به کشف راه درست زندگی نسبت به دو نیاز قبل مهم‌تر و دغدغه جدی انسان است.

آیه

﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [سورهٔ عصر، آیات ۱ تا ۳]
ترجمه به روزگار سوگند، همانا انسان در خسارت است. مگر آنان که ایمان آورده و کارهای نیک انجام داده و یکدیگر را به حق و استقامت سفارش می‌کنند.
پیام ۱ - تنها راه جلوگیری از خسارت ایمان و عمل صالح است.
۲ - اقامهٔ حق به استقامت (صبر) نیاز دارد.

نتیجه‌گیری سؤال‌هایی از قبیل چیستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی» دغدغهٔ انسان‌های جست‌وجوگری است که برای خود و فرصت زندگی‌ای که در اختیارشان قرار گرفته، ارزش قائل‌اند و نمی‌خواهند این موهبت یگانه و تکرار ناپذیر را هدر دهند.
این یک دغدغه و دل مشغولی مقدس است؛ زیرا نشان‌دهندهٔ بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زیانی است که یک زندگی بی‌هدف را تهدید می‌کند.
غفلت و بی‌توجهی به این سؤال‌ها کار درستی نیست؛ زیرا آثار و عواقب زیانبار این بی‌توجهی وقتی گریبان انسان را خواهد گرفت که دیگر کاری از او ساخته نیست و امکان جبران نیست.

شعر

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش — کی روی، ره ز که پرسی، چه کنی، چون باشی؟ [حافظ]
پیام انذار و هشدار به انسان‌ها در مورد غفلت نسبت به نیازهای اساسی

۶۶ ویژگی‌های پاسخ و پاسخ‌دهنده به سؤال‌های اساسی

پاسخ سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی زیر را داشته باشد:
۱) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوکی نیازمند تجربه و آزمون است، در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند.
۲) همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.
با توجه به این دو ویژگی کسی می‌تواند پاسخ صحیح به این سؤال‌ها بدهد که:
۱) آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.
۲) همچنین باید بداند که انسان‌ها پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.
نکات ۱-دستگاه تفکر انسان تابع تجربه و علوم تجربی و مبتنی بر زمان است و همیشه نواقص و مجهولاتی دارد و اطلاع کاملی از بسیاری از امور تجربه نشده مانند سرنوشت پس از مرگ ندارد.
۲- انسان نمی‌تواند به این سؤالات پاسخ کامل و جامع دهد چرا که این مسیر پرتلاطم دارای موانعی است که برای انسان از قبل قابل پیش‌بینی نیست و تنها کسی می‌تواند مسیر حرکت و لوازم مورد نیاز برای سالم رسیدن به مقصد را به انسان پیشنهاد کند که خود آن را ایجاد کرده است.

+ ۶۷ شیوهٔ هدایت خداوند

حقیقت این است که انسان به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای برتر خود نیست؛ خداوندی که در دستگاه عظیم خلقت به نیازهای طبیعی و غریزی انسان پاسخ داده، انسان را در وادی نیازهای برتر و متعالی سرگردان رها نکرده است و او را در این زمینه راهنمایی و هدایت نموده است.
خدای جهان آفریدگاری حکیم است؛ یعنی هر مخلوقی را برای هدفی معیّن خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.
پس هدایت یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

آیه

﴿... قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ [سورهٔ طه، آیهٔ ۵۰]

ترجمه پروردگار ما همان کسی است که آفرینشش هر چیزی را به او بخشیده، سپس [او را] هدایت کرده است.

پیام خداوند هر موجودی را با توجه به نوع و هدف آفرینش هدایت می‌کند. (هدایت عمومی)

خداوند همهٔ مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوه هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است.

به عبارت دیگر هر مخلوقی متناسب با ویژگی‌هایی که خداوند در وجودش قرار داده است هدایت می‌شود.

انسان سرمایهٔ ویژه‌ای دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر، سبب تفاوت شیوه هدایت وی از سایر مخلوقات شده است.

یکی از این سرمایه‌های انسان، توانایی تفکر و تعقل و دیگری قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ یعنی انسان، ابتدا دربارهٔ هر کاری که می‌خواهد انجام دهد، تفکر می‌کند و اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد. هدایت خداوند از مسیر این دو ویژگی (تفکر و اختیار) می‌گذرد.

● مراحل هدایت انسان

۱ - پیامبران و وحی (هدایتگر بیرونی): یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را از طریق پیامبران می‌فرستد؛ این برنامه که در برگیرنده پاسخ به سؤالات بنیادین بشر است، توسط رسولان به مردم ابلاغ می‌شود تا انسان با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن با اختیار خود، این برنامه را انتخاب و در زندگی به کار ببندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است برسد.

۲ - عقل (هدایتگر درونی): انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.

حدیث

امام کاظم (ع) به شاگرد خود هشام بن حکم می‌فرماید: «ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تفکر و تعقل برترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند و آن‌کس که عقلش کامل‌تر است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.»

پیام همراهی همیشگی وحی با عقل برای هدایت انسان

بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤالات اساسی دست یافت.

البته انسان به علت دارا بودن اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند.

اما چنان که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت و در آنجا زیان خود را مشاهده خواهد کرد.

آیه

﴿رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...﴾ [سورهٔ نساء، آیهٔ ۱۶۵]

ترجمه رسولانی (را فرستاد که) بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد ...

پیام با آمدن پیامبران (ع) حجت بر مردم تمام می‌شود تا گناهکاران فرصت بهانه‌جویی و اعتراض به خداوند را نداشته باشند.

هربار در آیات اسم از کتاب، قرآن، پیامبر، عقل، اختیار و ... به میان آمد اولاً مربوط به هدایت ویژه انسان است و ثانیاً مربوط به نیاز کشف راه درست زندگی است چرا که راه درست زندگی اجابت دعوت قرآن، پیامبر، عقل و ... است.

آیه

ترجمه همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی. [سورهٔ زمر، آیهٔ ۴۱]

پیام خداوند برنامهٔ هدایت انسان را توسط پیامبران ارسال می‌کند تا انسان با تفکر در این برنامه و با اختیار خود آن را انتخاب کند. (هدایت ویژه)

شعر

مرد هنرمند هنرپیشه را — عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن — با دگری تجربه بردن به کار [سعدی]

پیام ۱ - نیاز به کشف راه درست زندگی، ۲ - محدودیت عمر انسان و ضرورت دست‌یابی به پاسخ کاملاً درست

تمرین‌های امتحانی

۶۴ حیات جسم و روح بشر

چندگزینه‌ای ۱ کدام یک از عبارت‌های زیر نادرست است؟

الف) آیهٔ شریفه ﴿لِنُحْیِیَ بِهِ بَلْدَةً مَیْتًا﴾ ناظر بر نیاز به کشف راه درست زندگی به عنوان یک نیاز فراطبیعی برای انسان است.

ب) آب مایهٔ حیات و بیانگر پاسخ به نیاز فراطبیعی انسان است.

ج) اجابت دعوت خدا و رسول او زمینه‌ساز پاسخ‌گویی به نیازهای بنیادین و فراطبیعی بشر است.

د) انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب، حیات‌بخش جهان مادی و از جمله ما انسان‌هاست.

۱) (الف)، (ب) ۲) (ب)، (د) ۳) (الف)، (ج) ۴) (ج)، (د)

تستی ۲ آیهٔ شریفهٔ ﴿وَجَعَلْنا مِنَ الماءِ کُلَّ شَیْءٍ حَیٍّ﴾ مربوط به کدامیک از نیازهای بشری است؟

• ۳ آیهٔ شریفهٔ ﴿یا اَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا اسْتَجیبوا لِلّهِ وَ لِلرَّسُولِ اِذا دَعاکُم لِما یُحییکُم﴾ حیات روح بشر را وابسته به چه چیزی می‌داند؟

۴ پیام آیهٔ ﴿لِنُحْیِیَ بِهِ بَلْدَةً مَیْتًا﴾ را بنویسید.

درست‌نادرست ۵ نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی می‌شود. ☐ درست ☐ نادرست

+ ۶۵ نیازهای برتر

چندگزینه‌ای ۶ کدام یک از عبارت‌های زیر نادرست است؟

الف) حدیث امام سجاد (ع) در مورد ایام زندگی انسان ناظر بر نیاز کشف راه درست زندگی است.

ب) نیاز به کشف راه درست زندگی به این دلیل بسیار مهم است که عمر انسان محدود بوده و انسان هیچ فرصتی برای بازگشت مجدد به دنیا پس از مرگ ندارد.

ج) آیهٔ شریفهٔ ﴿اِنَّ الخاسِرینَ الَّذینَ خَسِروا اَنفُسَهُم﴾ در مورد کسانی است که یکدیگر را به حق و استقامت سفارش می‌کنند.

د) مطابق آیات سورهٔ عصر، کسانی از خسران در امان‌اند که ایمان آورده و کارهای نیک انجام دهند.

۱) (الف)، (د) ۲) (ب)، (د) ۳) (ب)، (ج) ۴) (الف)، (ج)

تستی ۷ مطابق آیات سورهٔ والعصر چه کسانی دچار خسران نمی‌شوند؟ [تدبر در قرآن - صفحهٔ ۱ کتاب درسی]

۸ با تدبر در آیات زیر به سؤالات پاسخ دهید. [اندیشه و تحقیق - صفحهٔ ۱ کتاب درسی]

﴿وَ الْعَصْرِ، اِنَّ الْاِنْسانَ لَفی خُسْرٍ، اِلَّا الَّذینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحاتِ وَ تَواصَوْا بِالْحَقِّ وَتَواصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

الف) خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟

ب) چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟

درست‌نادرست ۹ انسان در صورتی که آیندهٔ خویش را درک نکند عمر خود را از دست داده در حالی که فرصت و توانایی جبران هم ندارد.

☐ درست ☐ نادرست [ارژنگ - مدرسهٔ زینب کبری - ری ۱۴۰۰]

• ۱۰ «چگونه زیستن» مربوط به نیاز برتر شناخت هدف زندگی است. ☐ درست ☐ نادرست [ایلام - مدرسهٔ فرزانگان - قرار ۹۸]

جای خالی ۱۱ خداوند، پاسخ به نیازهای طبیعی و غریزی را در ..... آماده کرده است.

۱۲ دغدغه انسان‌های فکور و خردمند شناخت ..... است. [زاهدان - شاهد - ری ۹۹]

کوتاه پاسخ • ۱۳ نیازهای انسان در زندگی فردی و اجتماعی به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ [پورابهر - شاهد - ری ۱۴۰۰]

• ۱۴ نیازهای بنیادین و برتر انسان را بنویسید. [زرقان - مدرسهٔ علامه حلی - ری ۱۴۰۰]

چندگزینه‌ای • ۱۵ دعای امام سجاد (ع) که در آن می‌فرماید: «خدایا، ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» با کدام یک از نیازهای برتر انسان ارتباط دارد؟ [نایین - مدرسهٔ شهید بهشتی - ری ۹۹]

۱) شناخت هدف زندگی ۲) درک آیندهٔ خویش

۱۶ هرگاه سوال شود: «چه چیزی در انسان به تدریج به دل‌مشغولی و دغدغه تبدیل می‌شود؟» در پاسخ به آن چه باید گفته شود؟

۱) درک اسرار آفرینش با شناخت قوانین و نظام موجود در طبیعت.

۲) درک مشکلات جامعه پس از احساس مسئولیت در برابر دیگران.

۳) سؤال‌های اساسی که مربوط به نیازهای طبیعی هر شخص است.

۴) نیازهای اساسی که حاکی از فراتر رفتن از زندگی روزمره است.

ویژگی‌های پاسخ و پاسخ‌دهنده به سؤال‌های اساسی

چندگزینه‌ای ۱۷ کدام یک از عبارت‌های زیر نادرست است؟

الف) ارتباط تنگاتنگ ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان ناظر بر کاملاً درست بودن پاسخ به نیازهای برتر اوست.

ب) ویژگی پاسخ‌دهنده به نیازهای برتر انسان، آگاهی کامل از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او است.

ج) پاسخ به نیازهای انسان باید همه‌جانبه باشد چرا که انسان، موجودی دارای ابعاد گوناگون است.

د) پاسخ مناسب به نیازهای فرا طبیعی انسان دارای یک ویژگی است.

۱) (ب)، (ج) ۲) (الف)، (ج)

۳) (الف)، (د) ۴) (ب)، (د)

درست‌نادرست ۱۸ از آن جا که هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است، پس باید پاسخ به نیازها کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.

کوتاه‌پاسخ ۱۹ پاسخ به نیازهای برتر، باید حداقل چند ویژگی داشته باشد؟

تشریحی ۲۰* چرا پاسخ به نیازهای برتر باید «کاملا درست و قابل اعتماد» باشد؟ [قم - مدرسهٔ فرزانگان - دی ۱۴۰۰]

۲۱* چرا پاسخ به نیازهای برتر انسان باید «همه‌جانبه» باشد؟ [اهواز - نمونه دولتی امام علی (ع) - فروردین ۱۴۰۱]

۲۲ آیا انسان می‌تواند پاسخ دادن به نیازهای برتر را نادیده بگیرد و بر اساس ضرب‌المثل «هرچه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟

[اندیشه و تحقیق - صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی]

۲۳ آیا می‌توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقهٔ فردی واگذار کنیم؟ چرا؟ [اندیشه و تحقیق - صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی]

+ شیوهٔ هدایت خداوند

چندگزینه‌ای ۲۴ کدام یک از عبارت‌های زیر نادرست است؟

الف) خدای جهان آفریدگاری حکیم است یعنی هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.

ب) هر مخلوقی متناسب با ویژگی‌هایی که خداوند در وجودش قرار داده است هدایت می‌شوند.

ج) در آیهٔ ﴿رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ ...﴾ علت ارسال پیامبران تذکر دادن و موعظهٔ مردمان ذکر شده است.

د) مطابق فرمایش امام کاظم (ع) کسانی که در رفتارشان خالص‌ترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند.

۱) (الف)، (ب) ۲) (ج)، (د) ۳) (الف)، (ج) ۴) (ب)، (د)

تستی ۲۵* با توجه به آیهٔ ﴿... قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ﴾ شیوهٔ هدایت خدا چگونه است؟ [بویراحمد - شاهد - دی ۱۴۰۰]

۲۶ قرآن کریم خطاب به پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی.» این آیه به کدام یک از مفاهیم درس اشاره دارد؟

[اندیشه و تحقیق - صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی]

۲۷ از عبارت قرآنی ﴿رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...﴾ چه پیامی دریافت می‌شود؟

[تبریز - نمونه دولتی سعدی - دی ۱۴۰۰]

درست‌نادرست ۲۸ خداوند همهٔ مخلوقات را هدایت می‌کند اما شیوهٔ هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است.

[قم - مدرسهٔ فرزانگان - دی ۱۴۰۰]

درست‌نادرست ۲۹ خداوند هر مخلوقی را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودش قرار داده هدایت می‌کند.

درست‌نادرست ۳۰ خداوند برنامهٔ هدایت انسان که در برگیرندهٔ پاسخ به سؤالات بنیادین بشر است را از طریق پیامبران می‌فرستد.

[بابل - مدرسهٔ شهید بهشتی - دی ۱۴۰۰]

جای‌خالی ۳۱ خدای جهان، آفریدگاری ..... است و هیچ مخلوقی را بدون ..... رها نکرده است. [اراک - مدرسهٔ زینب کبری (س) - دی ۱۴۰۰]

۳۲ با کنار هم قرار گرفتن ..... و ..... می‌توان به پاسخ سؤالات اساسی دست یافت. [بویراحمد - شاهد - دی ۱۴۰۰]

کوتاه‌پاسخ ۳۳ میان عقل و پیام الهی چگونه رابطه‌ای وجود دارد؟

۳۴* شیوهٔ هدایت انسان توسط خداوند را توضیح دهید. [تبریز - نمونه دولتی سعدی - دی ۱۴۰۰]

• سؤال‌های ویژهٔ امتحان برای کنکور

۳۵ توضیح دهید که شیوهٔ هدایت انسان توسط خداوند چه تفاوتی با سایر موجودات دارد؟

۳۶ کشف راه درست زندگی به عنوان یکی از نیازهای برتر انسان را توضیح دهید.

۳۷ دست‌یابی به اکسیر حیات توسط انسان وابسته به چیست و فایدهٔ حیات‌بخش جهان مادی از جمله ما انسان‌ها کدام است؟ [ریاضی - داخل ۹۰۰]

۱) ﴿ جَعَلْنا مِنَ الْماءِ كُلَّ شَيءٍ حَي ﴾ - ﴿ إذا دَعاكُمْ لِما يُحْيِيكُمْ ﴾

۲) ﴿ جَعَلْنا مِنَ الْماءِ كُلَّ شَيءٍ حَي ﴾ - ﴿ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتاً ﴾

۳) ﴿ اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَ لِلرَّسُولِ ﴾ - ﴿ إذا دَعاكُمْ لِما يُحْيِيكُمْ ﴾

۴) ﴿ اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَ لِلرَّسُولِ ﴾ - ﴿ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتاً ﴾

۳۸ تأثیر توجه به ارتباط کامل ابعاد وجودی انسان در طراحی مسیر سعادت او، کدام است؟ [هنر - داخل ۹۰۰]

۱) کاملاً درست بودن پاسخی که به پرسش‌های برتر انسان‌ها توسط یک وجود برتر داده شده است.

۲) همه‌جانبه بودن برنامه‌های ارائه‌شده توسط کسی که آگاهی کاملی از انسان و جهان داشته باشد.

۳) آگاهی دقیقی که باید انسان از خلقت، جایگاه او در نظام هستی و زندگی پس از مرگ داشته باشد.

۴) قابل اعتماد بودن دستوراتی که به انسان برای رسیدن به رستگاری در زندگی ابدی داده شده است.

۳۹ ابیات زیر بیانگر کدام نیاز برتر انسان می‌باشد و با پیام کدام آیهٔ شریفه، مرتبط است؟ [انسانی - داخل ۹۸]

«مرد خردمند هنر پیشه را — عمر دو بایست در این روزگار

تا به یکی تجربه آموختن — با دگری تجربه بردن به کار»

۱) کشف راه درست زندگی - ﴿ رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ... ﴾

۲) درک آیندهٔ خویش - ﴿ رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِئَلاَّيَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ... ﴾

۳) کشف راه درست زندگی - ﴿ إنَّ الْإنْسانَ لَفِي خُسْرٍ إلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ ... ﴾

۴) درک آیندهٔ خویش - ﴿ إنَّ الْإنْسانَ لَفِي خُسْرٍ إلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ ... ﴾

۴۰ با توجه به آیات قرآن چه کسانی دچار خسارت و زیان نمی‌شوند؟ [زبان - داخل ۹۸]

۱) ﴿ إنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إمَّا شَاكِراً وَ إمَّا كَفُوراً ﴾

۲) ﴿ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إلَيْكَ وَ مَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ﴾

۳) ﴿ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴾

۴) ﴿ إنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ ﴾

سؤال‌های ویژهٔ امتحان برای کنکور	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
کد مفاهیم کلیدی	۶۷	۶۵	۶۴	۶۶	۶۵	۶۵

پاسخنامه

۱ [۶۴] ..... گزینهٔ «۱»

بررسی عبارت‌های نادرست:

الف) آیهٔ شریفهٔ ﴿لِنُحيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا﴾ بیانگر پاسخ به نیاز طبیعی انسان است.

ب) آب مایهٔ حیات و بیانگر پاسخ به نیاز طبیعی انسان است.

۲ [۶۴] ..... نیاز طبیعی

۳ [۶۴] ..... اجابت دعوت خدا و رسول

۴ [۶۴] ..... هدف از نزول باران، حیات بخشیدن و زنده ساختن سرزمین مرده است.

۵ [۶۴] ..... نادرست؛ انسان نیازهای فراطبیعی و برتر نیز دارد.

۶ [۶۵] ..... گزینهٔ «۴»

بررسی عبارت‌های نادرست:

الف) حدیث امام سجاد (ع) در مورد ایام زندگانی انسان ناظر بر نیاز شناخت هدف زندگی است.

ج) آیهٔ شریفهٔ ﴿إِنَّ الخاسِرينَ الَّذينَ خَسِروا أَنفُسَهُم﴾ در مورد زیانکارانی است که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.

۷ [۶۵] ..... کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و دیگران را به سوی حق دعوت کنند، و هم‌چنین کسانی که خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند، دچار خسران نمی‌شوند.

۸ [۶۵] ..... الف) خداوند به عصر (زمان) سوگند خورده است. به دلیل اهمیت فرصت زندگی و عمر که خداوند در اختیار انسان قرار داده است؛ زیرا این فرصت محدود و گذرا است و لذا بسیار با ارزش است.

ب) از دست رفتن سرمایهٔ وجودی انسان که همان عمرش است. زیرا انسان چه بخواهد چه نخواهد ساعت‌ها و روزها و سال‌های عمرش به سرعت می‌گذرد، نیروهای مادی تحلیل می‌رود و توان و قدرت او کاسته می‌شود.

۹ [۶۵] ..... نادرست؛ این جملات در خصوص نشناختن هدف زندگی است.

۱۰ [۶۵] ..... نادرست؛ چگونه زیستن کشف راه درست زندگی است.

۱۱ [۶۵] ..... عالم طبیعت

۱۲ [۶۵] ..... راه درست زندگی

۱۳ [۶۵] ..... دو دسته ۱- نیازهای طبیعی و ۲- نیازهای فراطبیعی یا بنیادین یا برتر

۱۴ [۶۵] ..... شناخت هدف زندگی - شناخت آینده خویش - کشف راه درست زندگی

۱۵ [۶۵] ..... گزینهٔ «۱»

۱۶ [۶۵] ..... گزینهٔ «۴»

۱۷ [۶۶] ..... گزینهٔ «۳»

بررسی عبارت‌های نادرست:

الف) سخن از ارتباط تنگاتنگ ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان ناظر بر همه‌جانبه بودن پاسخ به نیازهای برتر اوست.

د) پاسخ به سؤالات اساسی و نیازهای فراطبیعی انسان باید حداقل دو ویژگی داشته باشد.

۱۸ [۶۶] ..... درست

۱۹ [۶۶] ..... دو ویژگی: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲- همه‌جانبه باشد.

۲۰ [۶۶] ..... زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوکی نیازمند تجربه و آزمون است، در حالیکه عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند.

۲۱ [۶۶] ..... زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

۲۲ [۶۶] ..... خیر؛ برخی از افراد وقتی با سؤال‌های بنیادین مواجه می‌شوند، برای آسوده کردن وجدان، خود را به بی‌خیالی می‌زنند و می‌گویند خود را درگیر این سوال‌ها نمی‌کنیم. زندگی به هر صورت پیش می‌رود، برای ما تفاوتی ندارد. اما این‌ها نمی‌دانند که زمانی متوجه این تفاوت می‌شوند که دیگر قادر به انجام دادن کاری نیستند. بنابراین انسان عاقل نمی‌تواند چنین نگرشی داشته باشد چون پاسخ‌گویی مناسب به نیازهای برتر (بنیادین) سعادت و خوشبختی او را به دنبال دارد و بی‌توجهی به آن‌ها شقاوت و بدبختی ابدی را نصیب انسان خواهد کرد.

۲۳ [۶۶] ..... خیر؛ زیرا احساسات شخصی و سلیقه‌ها بسیار متنوع است و امکان ندارد که تمام آن‌ها را آزمایش و تجربه کرد. همچنین توسط احساسات نمی‌توان شناختی از نیازهای برتر به دست آورد. چون احساسات همان‌طور که از اسمش پیداست با تعقل در تضاد است. لذا رشد معنوی و انسانی وجود انسان از قانونمندی خاصی تبعیت می‌کند و به میزانی که از این قانون دور شویم باید درد و رنج و تبعات منفی آن را بپذیریم و این در حالی است که عمر انسان کوتاه است و این عمر فقط یک بار در اختیار او گذاشته می‌شود و اگر آن را صرف اندیشه‌های شخصی کند و راه تجربه و آزمون را در پیش گیرد، عمرش بیهوده تلف خواهد شد و در پایان، چیزی جز حسرت و پشیمانی در پی نخواهد داشت.

۲۴ [۶۷] ..... گزینهٔ «۲»

بررسی عبارت‌های نادرست:

ج) در آیهٔ ﴿رُسُلاً مُبَشِّرينَ وَ مُنذِرينَ ...﴾ علت ارسال پیامبران با ویژگی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده بودن آن‌ها این است تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد.

د) مطابق فرمایش امام کاظم (ع) کسانی که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند.

۲۵ [۶۷] ..... هدایت عمومی و همگانی

۲۶ [۶۷] ..... به «شیوهٔ هدایت خداوند» اشاره دارد.

۲۷ [۶۷] ..... دلیل ارسال پیامبران به سوی مردم، اتمام حجت با ایشان و بستن راه هرگونه بهانه‌جویی است.

۲۸ [۶۷] ..... درست

۲۹ [۶۷] ..... درست

۳۰ [۶۷] ..... درست

۳۱ [۶۷] ..... حکیم - هدایت

۳۲ [۶۷] ..... عقل - وحی

۳۳ [۶۷] ..... انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.

kgoo.ir

۳۴ [۶۷] ..... انسان سرمایهٔ ویژه‌ای دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر، سبب تفاوت شیوهٔ هدایت وی از سایر مخلوقات شده است. یکی از این سرمایه‌های انسان، توانایی تفکر و انجام کارها به کمک فکر و اندیشه و دیگری قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ یعنی انسان، ابتدا دربارهٔ هر کاری که می‌خواهد انجام دهد، فکر می‌کند و اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد. هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد.

یعنی خداوند برنامهٔ هدایت انسان را از طریق پیامبران می‌فرستد؛ این برنامه که در برگیرندهٔ پاسخ به سؤالات بنیادین است، توسط رسولان به مردم ابلاغ می‌شود تا انسان با تفکر در این برنامه و بی‌بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن با اختیار خود، این برنامه را انتخاب کند و در زندگی به کار ببندد تا به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است برسد.

• پاسخ سؤال‌های ویژهٔ امتحان برای کنکور

۳۵ [۶۷] ..... خداوند همهٔ مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوهٔ هدایت مخلوقات متفاوت است. توضیح آنکه هر مخلوقی متناسب با ویژگی‌هایی که خداوند در وجودش قرار داده است هدایت می‌شود. انسان سرمایهٔ ویژه‌ای دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر، سبب تفاوت شیوهٔ هدایت وی از سایر مخلوقات شده است. یکی از این سرمایه‌های انسان، توانایی تفکر و انجام کارها به کمک فکر و اندیشه و دیگری قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ یعنی انسان، ابتدا دربارهٔ هر کاری که می‌خواهد انجام دهد، تفکر می‌کند و اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد. هدایت خداوند از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد.

۳۶ [۶۵] ..... راه زندگی با «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی‌اش (شناخت هدف زندگی، درک آیندهٔ خویش) دارد، دغدغهٔ دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدّی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند. بنابراین، در این فرصت تکرار نشدنی، باید از بین همهٔ راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی به هدف خلقت برسد.

۳۷ [۶۴] ..... گزینهٔ «۴»؛ اکسیر حیات یعنی چیزی که حیات حقیقی به انسان می‌بخشد که همان اجابت و پذیرش دعوت خدا و پیامبر (ص) است و در آیهٔ شریفهٔ ﴿ اِستَجیبوا لِلّهِ و لِلرَّسولِ ﴾ آمده است.

حیات‌بخش جهان مادّی، آب است. آیهٔ شریفهٔ ﴿لِنُحْیِیَ بِهِ بَلْدَةً مَّیْتاً ﴾ : «تا با آن زمین مرده را زنده کنیم» بیانگر آب به عنوان مایهٔ حیات و زندگی در جهان مادّی است.

۳۸ [۶۶] ..... گزینهٔ «۲»؛ ارتباط کامل ابعاد وجودی انسان در مورد کامل و همه‌جانبه بودن پاسخ به نیازهای برتر انسان است که فقط و فقط توسط خداوند که آگاهی کاملی از انسان و جهان دارد قابل انجام است.

۳۹ [۶۵] ..... گزینهٔ «۳»؛ این ابیات ناظر بر این است که از آن جا که انسان نمی‌تواند دوبار عمر کند تا تجربهٔ کافی کرده و از آن تجربه استفاده کند، پس به دنبال راه درست زندگی به عنوان مهم‌ترین نیاز اساسی است.

قرآن کریم در آیهٔ شریفهٔ ﴿إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِی خُسْرٍ إِلَّا الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...﴾ اشاره به ویژگی افرادی می‌کند که راه درست زندگی را یافته و اهل ایمان و عمل صالح و سفارش خیر به یکدیگرند.

۴۰ [۶۵] ..... گزینهٔ «۳»؛ مطابق آیات سورهٔ مبارکهٔ عصر همهٔ انسان‌ها مشمول زیان‌اند ﴿ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِی خُسْرٍ ﴾ به جز گروهی که اهل ایمان و عمل صالح بوده و یکدیگر را سفارش و تواصی به حقّ و صبر می‌کنند. ﴿إِلَّا الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴾

یادداشت